

לקט מתוך מדרש ספרי על הפרשה

מים אחרונים: ריבוי המדרשים על שירת האזינו בספרי, אשר נחשב ל"מדרש הלכה", בהשוואה למדרשים האחרים (תנחומא ודברים רבה) הנחשבים "מדרשי אגדה", היא הוכחה לכך שהחלוקה למדרשי הלכה ואגדה היא לא מדויקת. היום מקובלת יותר החלוקה למדרשי תנאים ואמוראים (יונה פרנקל "דרכי האגדה והמדרש"). מדרש ספרי מאריך בפרשנותו במדרשי אגדה ואילו דברים רבה פותח בדבר הלכה: "הלכה, אדם מישראל שהוא חושש באוזנו מהו שיהא מותר לרפאותה בשבת?" ומסיים בדבר מוסר פשוט של חשיבות ההאזנה לדברי תורה.

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

רבי מאיר אומר: כשהיו ישראל זכיים, הם היו מעידים בעצמם שנאמר: ויאמר יהושע אל העם עדים אתם בכס" (יהושע כד' כב') ... קלקלו ... העיד בהם את השמים ואת הארץ ¹ ... רבי נחמיה אומר: משל למלך שיצא בנו לתרבות רעה. התחיל קובל עליו לאחיו והתחיל קובל עליו לאוהביו והתחיל קובל עליו לשכניו והתחיל קובל עליו לקרוביו. לא זו האב ההוא להיות קובל והולך עד שאמר: שמים וארץ! למי אקבול עליך ² ...

אמר לו הקב"ה למשה: אמור להם לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמשכם שמא שינו את מדתם? או שמא אמר גלגל חמה איני עולה מן המזרח ומאיר לכל העולם ... הסתכלו בארץ שבראתי לשמשכם שמא שינתה את מדתה? שמא זרעתם בה ולא צמחה או שמא זרעתם חטים והעלת שעורים? או שמא אמרה פרה זו איני דשה ואיני חורשת היום או שמא אמר חמור זה איני טוען ואיני הולך. וכן לענין הים הוא אומר: "אשר שמתו חול גבול לים" שמעיה שגזרתי עליו שמא שינה את מדתו ואמר אעלה ואציף את העולם? ³ ... לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר "האזינו השמים" ולפי שהיה רחוק מן הארץ אמר "ותשמע הארץ" ... בא ישעיהו ואמר "שמעו שמים" שהיה רחוק מהשמים "והאזינו ארץ" - שהיה קרוב לארץ. ⁴

יערף כמטר לקחי

היה רבי מאיר אומר: לעולם הוי כונס דברי תורה כללים, שאם אתה כונס פרטים - מייגעים אותך. רבי נחמיה אומר: לעולם הוי כונס דברי תורה כללים ופורט ומוציא כטיפים הללו של מטר שהם קטנות. ⁵

ירכיבהו על במתי ארץ

על במותי ארץ - זו תורה, "ויאכל תנובות שדי" - זה מקרא, "ויניקהו דבש מסלע" - זו משנה, "ושמן מחלמיש צור" - זה תלמוד. "חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים" - אלו קלים וחמורים וגזירות שוות ודינים ותשובות. "עם חלב כליות חטה" - אלו הלכות שהן גופה של תורה. "ודם ענב תשתה חמר" - אלו הגדות שהם מושכות לבו של אדם כייף. ⁶

שבת שלום

מחלקי המים⁷

¹ כיון שבמדרש זה ובמדרשים רבים אחרים יש פירוט רב מי הם כל הגורמים שמשה "מגייס" להעיד בישראל, מהשמים ועד הנמלה, מקדים רבי מאיר ואומר שהעדות הטובה ביותר היא "כל ישראל ערבים זה לזה". וראה מכילתא דרשב"י פרשת יתרו: "אמר הקב"ה ערבים אני צריך, אמרו הרי שמים וארץ יערבוננו, אמר להן בטילין ... אמרו בנינו יערבוננו אמר הרי ערבים טובים". ראה דברינו [כל ישראל ערבים זה בזה](#).

² ר' נחמיה הופך את משמעות הפסוק. לשיטתו, "שמים וארץ" הוא ביטוי קריאה כמו "ריבוננו של עולם" בלשוננו. והמשמעות היא שבסופו של דבר אין לקב"ה לפני מי לקבול על עם ישראל ושניהם צריכים "להסתדר ביניהם".

³ האמונה היום יומית וחובת קיום התורה בעקבותיה, מקורה דווקא בטבע ולא בנס. הדבר בולט במיוחד מהים! אמנם אנחנו מזכירים קריעת ים סוף כל יום, אך היא הנותנת, שזה אירוע מיוחד במינו. ביום יום אנו רואים את: "עד פה תבוא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליו" (המשך המדרש שם).

⁴ אבל בהשוואה בין ישעיהו ליחזקאל, ישעיהו הוא "בן כרך" המצוי תדיר אצל המלך ויחזקאל הוא "בן כפר". ראה חגיגה יג' ע"ב.

⁵ ולכן מחלקי המים לא מוציאים יותר מדף אחד כל פעם - טיפין טיפין. ולוואי שנזכה כולנו גם לכנוס כללים כללים.

⁶ וגם מסיבה זו אנו מגבילים עצמנו לעמוד אחד, שלא תשתכרו ח"ו. ועל שתיית היין במידה כשנגיע בע"ה לספר ויקרא.

⁷ למרות דברי המדרש לעיל שההגדות הן יין, אנחנו ממשיכים לחלק מים - מה שבטוח.